Lausunto YSOn käyttöönotosta

Sisällönkuvailun asiantuntijaryhmä kannattaa YSOn käyttöönottoa, koska se tarjoaa mahdollisuuksia kehittää tiedonhakua, tiedon löytyvyyttä ja sisällönkuvailutyötä.

Asiakkaiden näkökulma: vaikutukset tiedonhakuun

Siirtyminen YSAsta YSOon vaikuttaa kirjastojen asiakkaiden tekemiin omatoimisiin tiedonhakuihin ja niillä saatuihin hakutuloksiin. YSOon siirtymisen myötä ontologian monikielisyys mahdollistaa monella eri kuvailukielellä tehtyjen aineistojen löytymisen yksikielisellä haulla; hakutulos ei olisi enää niin pitkälti riippuvainen siitä, millä kaikilla kielillä sisällönkuvailu on tehty ja millä kielellä hakua tehdään. Tietokannan muiden hakuominaisuuksien ja rajausmahdollisuuksien tuntemus kuitenkin korostuvat, koska esimerkiksi englanninkielinen asiakas, joka ei osaa suomea tai ruotsia, voi haluta vain englanninkielistä aineistoa käyttöönsä.

Yksikkömuotoisten termien käyttö vaikuttaa myös hakutuloksen muodostumiseen. Tämä on toinen selkeä hyöty asiakkaan näkökulmasta. Hakutulos ei olisi enää niin riippuvainen sanastostandardien määritysten tuntemuksesta.

YSOn myötä tiedonhaku selkeytyy, koska käsitteiden hierarkkisuus ja yksiselitteiset käsite–tarkoite-suhteet kiinnittävät käsitteet osaksi laajempaa kokonaisuutta. Tämä tiedonhaulle tuleva lisäarvo on erittäin tervetullut ja voi oikein markkinoituna lisätä asiakkaiden hakeutumista järjestetyn tiedonhaun piiriin.

YSOon siirtyminen on kannattavaa, mikäli mainitut parannukset saadaan asiakkaiden käyttöön. Monikielisyys ja yksikkömuotoisten termien rikastus ovat asiakkaan kannalta näkymättömiä ominaisuuksia, mutta hierarkkisuuden näkyminen asiakaskäyttöliittymässä on olennainen asia. YSOn tuomat hyödyt saadaan käyttöön vain jos käytössä olevat hakukäyttöliittymät (esim. Finna) tukevat näitä ominaisuuksia.

Kirjaston henkilökunnan näkökulma: vaikutukset käytännön työhön

YSOn käyttöönoton hyviä puolia olisi mahdollisuus kuvailutyön kevenemiseen. Monikielisyys ja URI-tunnisteiden käyttö mahdollistaisivat sen, että samaa käsitettä ei tarvitse kuvailla erillisten sanastojen kautta. Käsitteiden päivittyminen olisi joustavampaa ja automaattisempaa.

Ontologioiden kehittäminen, koneluettavuuden parantaminen ja linkitettävyyden lisääminen ovat selkeitä parannuksia nykyiseen verrattuna. Se, mitä vaikutuksia ja mahdollisuuksia esimerkiksi KOKO-linkittyminen tuo tullessaan käytännön kuvailutyöhön, on vielä ennen YSOn käyttöönottoa epäselvää. Muiden asiasanastojen käyttö eri kirjastoissa on erittäin moninaista, joten on hankala hahmottaa miten YSOn käyttöönotto vaikuttaa yleisellä tasolla muiden sanastojen käyttöön. Tulevaisuuden kehittämistyön kannalta on tärkeää tutkia tarkemmin YSOn mahdollisuuksia linkittää kirjastoaineistoa kirjastotietokantojen ulkopuolelle.

Kuvailutyön kannalta YSOn tuomat muutokset tuovat täyden hyödyn vain, jos käytössä olevat kirjastojärjestelmät pystyvät näitä ominaisuuksia hyödyntämään. Esimerkiksi sisällönkuvailutyössä YSOn sujuva käyttö kuvailutyökalun kautta on tärkeää. Huono käytettävyys vaikuttaa sisällönkuvailun laatuun ja sitä kautta tiedon löydettävyyteen. YSOn toiminnallisuuksien huomioiminen pitää ottaa huomioon myös uusien kirjastojärjestelmien määrittelyissä.

Monikielisyys ei synny itsestään, vaan tarvitaan työtä ontologioiden ja erikielisten termien kehittämiseksi ja linkittämiseksi. Sanastotyön kautta on mahdollisuus vaikuttaa vähemmistökielten näkyvyyteen ja aktiivisena pitämiseen. YSOn monikielisyyden kehittäminen edelleen esimerkiksi saamelaiskielten osalta onkin kannatettavaa.

Siirtyminen käytännössä: Mikä konversiossa mietityttää?

Konversion valmistelu ja sujuminen edellyttävät huolellista ennakkointia, selkeää aikataulua ja aktiivista tiedottamista konversion vetäjän ja kirjastojen välillä. Kirjastojen roolia ja niiltä odotettavia resursseja ja konversion työvaiheita pitää tarkentaa hyvissä ajoin. Muutos synnyttää koulutus- ja tiedotustarpeita. Asiakastiedotuksen kannalta on tärkeää, että kirjastojen henkilökunta saa ajoissa riittävät tiedot YSO:n ominaisuuksista.

Ennen YSA/YSO-konversiota tarvitaan tarkempaa tietoa siitä, miten tietokannoissa olevia YSA-ketjuja tullaan konversiossa käsittelemään: saavatko ketjun osat konversiossa URIn, ja mitä tapahtuu tapauksissa, joissa vain osa ketjusta on auktorisoitu YSAan. Myös tieto siitä miten YSO-käsitteitä ketjutetaan kiinnostaa. Tärkeää on, että konversiossa ei hukata ketjuihin liittyvää olennaista tietoa.

Toinen konversion haaste ovat asiasanoissa tapahtuneet muutokset, esim. monimerkityksisen termin jakaminen sulkutarkenteilla. Nämä muutokset on vain osittain pystytty päivittämään tietokantoihin. Päivittämättömien tietueiden termimuodot eivät vastaa YSAn auktoriteetteja ja näiden muotojen käsittely konversiossa on mietittävä huolella.

Konversiota ja sen vaikutuksia hakukäyttöliittymissä sekä kirjastojärjestelmissä pitää testata ennen konversiota. Testaamisessa pitää olla mukana toimijoita eri kirjastosektoreilta ja eri kirjastojärjestelmien käyttäjiä. Näin vähennetään konversion mukanaan tuomia ennakoimattomia vaikutuksia. Konversion jälkeenkin hakuominaisuuksien pitää toimia luotettavasti, vaikka tietokanta sisältääkin monentasoista dataa. Konversion onnistumisen mittarit ja tarkistusmenetelmät pitää määritellä etukäteen.